

МОВНЕ ПОРТФОЛІО У СИСТЕМІ БЕЗПЕРЕРВНОЇ САМОПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО МОВНОКОМУНІКАТИВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Автор вважає креативність студентів визначальною особистісною якістю, яка формується за допомогою використання системи традиційних та інноваційних методів навчання. У статті запропоновано визначення терміна "метод навчання української мови у виші". З-поміж оптимальних методів формування україномовної креативної особистості майбутнього педагога особливе місце посідає мовне портфоліо розвитку, що поєднує різні види діяльності студентів у навчальному середовищі та спрямовує їх на подальше мовне самовдосконалення.

Мета вищої освіти полягає у забезпеченні поступового переходу студентів від навчально-пізнавальної до творчої професійної діяльності за фахом після закінчення університету. Нові предметні знання, уміння й навички, згідно з принципом наступності у навчанні, закономірно спираються на вже сформовані у школі, набуваючи все більшої професійної спрямованості, – зростає мотивація майбутніх учителів до навчання, самонавчання й самовдосконалення.

Творча особистість сучасного педагога характеризується постійним прагненням до самонавчання і професійного самовдосконалення. Креативному вчителю важливо постійно підтримувати високий рівень сформованості компетенцій, зокрема мовнокомунікативної, – цього вимагає динамічний розвиток інформаційних технологій, галузей науки, культури, освіти. Професійна мовна самопідготовка майбутнього вчителя починається з перших днів навчання у педагогічному університеті: свідоме бажання стати не тільки компетентним фахівцем, а й мовленнєвим авторитетом для школярів забезпечує мотивацію до вивчення української мови.

Креативність як інтегрована особистісна якість зумовлює творчу мовнокомунікативну діяльність студентів, вимагає використання методів і прийомів активного та інтерактивного навчання.

Отже, **метою статті** є дослідження методів оптимізації процесу українськомовної самопідготовки студентів педагогічних ВНЗ, одним з яких є мовне портфоліо.

Під *методом навчання української мови у педагогічному виші* варто розуміти педагогічну категорію, що означає систему традиційних та інноваційних прийомів, способів спільної навчально-пізнавальної, розвивально-виховної, науково-дослідної, квазіпрофесійної діяльності викладачів і студентів, спрямовану на формування мовнокомунікативної професійної компетентності в майбутніх учителів – представників інтелектуальної еліти країни, свідомих українськомовних особистостей.

Оптимальним методом поєднання навчальної, науково-дослідної та виробничої діяльності студентів усіх спеціальностей педагогічних університетів є, на наш погляд, укладання **"мовного портфоліо"**, матеріали якого відображають процес формування креативної особистості вчителя-професіонала, спроможного до самонавчання та самовдосконалення.

Метод портфоліо з'явився у минулому столітті спочатку у сферах бізнесу та виробництва. *Портфоліо* (з французької мови перекладається як "сторінка, досьє", з італійської – як "папка фахівця") – це "збірка (широке портфоліо) виконаних робіт та напрацювань певної особи (компанії). Портфоліо може бути як на папері, так і в електронному вигляді. Електронне портфоліо, у свою чергу, може зберігатися локально (бути доступним лише визначеному колу людей) та глобально (бути доступним для всього світу – для користувачів Інтернету). Глобально доступне портфоліо інакше називається веб-портфоліо" [1]. На сьогодні портфоліо складають у галузях промисловості і торгівлі, у сферах освіти і науки, культури та мистецтв. Важливою характеристикою, на думку дослідників цього методу, є те, що "портфоліо розкриває динаміку досягнень особи, яка демонструє вміння застосувати отримані знання та навички на практиці" (О. Локшина [2]).

Залежно від змісту і спрямованості матеріалу педагога готують паперові, електронні та комбіновані види папок: портфоліо розвитку, демонстраційні, звітні портфоліо. Особливим видом портфоліо вчителя (студента педагогічного ВНЗ) є мовне портфоліо.

В Україні портфоліо почали активно застосовувати в освітніх системах з 2003 року – спочатку як інноваційний метод навчання іноземної мови у школі та ВНЗ. Останнім часом мовне портфоліо привернуло увагу науковців у галузі методики навчання української мови, викликало інтерес в учителів української мови та педагогів-нефілологів. З'явилося чимало праць, присвячених проблемам забезпечення якості освіти методом портфолійного оцінювання, на сайтах Інтернету розміщено зразки глобальних веб-портфоліо, створених учителями та викладачами ВНЗ (Г. Грибан, В. Гуменюк, Н. Заячківська, О. Кучерук, О. Локшина, С. Ніколаєва, Г. П'ятакова, Л. Старшинова, Л. Шевцова та ін.). Матеріали портфоліо укладають, орієнтуючись на стандартну структуру мовного портфоліо, рекомендованого європейським країнам Лінгвістичним Комітетом Ради Європи у 2001 році [3].

У системі вищої освіти портфоліо передбачає накопичення і збереження у спеціальній папці – теці (у тому числі електронній, веб-портфоліо) – професійно спрямованих науково-дослідних, творчих доробків студента за весь період навчання в університеті. За роки навчання в університеті студент створює так зване "досьє" своїх успіхів, матеріали якого відображають динаміку професійного зростання. Внесені засобом портфоліо корективи у навчальний процес ВНЗ дозволяють майбутньому фахівцеві розвивати когнітивно-особистісні якості, необхідні в житті сучасного демократичного інформаційного суспільства.

Значення студентського *мовного портфоліо розвитку*, таким чином, полягає у тому, що:

- Зміст мовного портфоліо відображає навчально-пізнавальну, розвивально-виховну, науково-дослідну та квазіпрофесійну діяльність студента. Майбутній учитель постійно прагне примножити свої успіхи, створюючи нові інтелектуальні продукти, що сприяє розвитку в нього креативних особистісних якостей, підвищенню мотивації до самонавчання та зростанню рівня соціальної активності.

- Інноваційно-оцінне мовне портфоліо спонукає студентів до безперервного самомоніторингу якостей мовлення; до рефлексії – самоаналізу мовленнєвих помилок, самоконтролю власної комунікативної поведінки не тільки у навчальному середовищі, а й в усьому соціальному просторі. *Портфоліє оцінювання*, яке використовують поряд із тестами контролю рівня навчальних досягнень учнів і студентів, має низку переваг над тестовим, оскільки передбачає атмосферу співробітництва, вимірювання досягнень кожного, включає складову самооцінки. Усе це дає підстави у межах портфоліо поєднувати моніторинг із самомоніторингом. Отже, мовне портфоліо формує в студентів здатність до об'єктивної самооцінки рівня мовнокомунікативної професійної компетентності.

- Добір матеріалів для електронних локального та глобального портфоліо потребує від майбутнього фахівця постійного користування Інтернет-ресурсами, ознайомлення з результатами нових наукових досліджень, участі в обговоренні культуромовних проблем на форумах сайтів. Ця діяльність сприяє формуванню у студентів медіакомпетентності та інформаційної культури.

- Мовне портфоліо майбутнього фахівця, укладене відповідно до європейських стандартів, разом із резюме, допомагає випускникові педагогічного ВНЗ під час спілкування з роботодавцем продемонструвати свою креативність, конкурентоспроможність на ринку праці, виявити високий рівень культури мовлення. Таким чином, метод портфоліо формує психологічну готовність студента до реалізації свого комунікативного задуму в усіх ситуаціях професійної комунікації.

Структурування матеріалу є однією із вимог до мовного портфоліо, поряд із такими, як: достовірність і об'єктивність змісту, логічність його розташування, наочність, правописна грамотність текстів, естетичність оформлення самої теки і її матеріалів, технологічна компетентність при створенні веб-портфоліо або окремих матеріалів на електронних носіях, що вкладаються в папку. Окрім того, мовне портфоліо розвитку, укладене студентом протягом усього періоду навчання в університеті, повинно відображати позитивну динаміку рівня мовнокомунікативної професійної компетентності майбутнього учителя. **Мовне портфоліо студента стає основою мовного портфоліо вчителя-предметника, поповнюючись його професійними доробками.**

Структура мовного портфоліо майбутнього учителя, зумовлена загальноєвропейськими вимогами, передбачає наявність таких основних частин, як:

- відомості про студента, якому належить портфоліо;
- матеріали, що відображають досягнення студента у вивченні української мови;
- матеріали оцінки та самооцінки навчально-пізнавальної, розвивально-виховної, науково-дослідної та квазіпрофесійної діяльності студента;
- допоміжні навчально-методичні матеріали для подальшого професійного мовного самонавчання і самовдосконалення майбутнього вчителя.

Наведемо схему-зразок мовного портфоліо розвитку майбутнього вчителя (для студентів-нефілологів):

Мовне портфоліо розвитку майбутнього вчителя (схема-зразок)

I. Структура мовного портфоліо:

- *Мій мовний портрет.*
- *Мої досягнення у вивченні української мови.*
- *Самооцінка рівня мовнокомунікативної професійної компетентності.*
- *Скарбничка матеріалів з української мови: самонавчання та самовдосконалення.*

II. Зміст мовного портфоліо майбутнього вчителя:

Мій мовний портрет

Ця частина вміщує відомості про студента (ПІБ; повна назва педагогічного ВНЗ, факультету, спеціальності; інформація про заклади, де здобував мовну освіту до вступу в університет, кількість набраних балів на ЗНО; оцінка з курсу "Українська мова (за професійним спрямуванням)"; копії грамот, дипломів переможця конкурсів, студентських олімпіад з мови, нагород, листів-подяк, програм студентських наукових конференцій і семінарів з культуромовних проблем).

Мої досягнення у вивченні української мови

Окремими файлами представлено тексти рефератів, усних повідомлень доповідей (виступів) на студентській науковій конференції, науковому семінарі, на засіданні гуртка, проблемної групи; фото- і відеоматеріали презентацій студентських науково-дослідних і творчих проєктів, інформація про інтелектуальні продукти проєктів; статті, тези, вміщені у збірниках студентських публікацій; електронні копії курсових, дипломних і магістерських робіт з лінгводидактики; конспекти уроків з української мови і читання, розроблених і апробованих під час виробничої практики у школі (для педагогічних факультетів).

Самооцінка рівня мовнокомунікативної професійної компетентності

Вміщує результати моніторингу якостей мовлення студентів, проведеного в університеті, на факультеті; копії відгуків викладачів – керівників виробничої практики – та вчителів-методистів про рівень мовнокомунікативної компетентності студента; копії відгуків наукових керівників дипломної та курсової робіт. Особливе місце посідає есе, в якому студент оцінює якості власного мовлення, аналізує в ньому типові помилки та окреслює подальші перспективи українськомовного самонавчання та самовдосконалення.

Скарбничка матеріалів з української мови: самонавчання та самовдосконалення

У цій частині зібрано електронні та паперові матеріали, необхідні майбутньому вчителю-нефілологу для професійної мовнокомунікативної діяльності (міні-словники професійних термінів; матеріали з проблем мовного етикету вчителя; сценарії шкільних виховних заходів про культуру української мови; тексти державних документів у галузі мовної освіти; зразки оформлення шкільної документації; інструктивно-методичні матеріали щодо організації шкільного радіо і телебачення; перелік сайтів про українську мову тощо.

Дотримуючись загальноовизначених вимог до структури й оформлення мовного портфоліо, зазначимо, що студент може варіювати зміст теки, керуючись принципом доцільності його подальшого використання у навчально-виховному процесі школи. При цьому викладач української мови консультує майбутніх учителів, дає їм корисні поради і заохочує до подальшої мовної самоосвіти.

Викладене вище, на нашу думку, переконливо свідчить про перспективність портфоліо як одного з ефективних методів оптимізації українськомовного навчання у вищій педагогічній школі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. <http://www.my-portfolio.net/articles/review/84/>.
2. Локшина О. Дієвий інструмент забезпечення якості освіти у світі : Оцінювання навчальних досягнень учнів / О. Локшина // Управління освітою. – 2007. – № 8. – Моніторинг в освіті. – № 4. – С. 8–11.
3. Старшинова Л. Методичний супровід мовного портфоліо / Л. Старшинова // Відкритий урок : розробки, технології, досвід. – 2007. – № 10. – С. 15–17.

Матеріал надійшов до редакції 19.10. 2011 р.

Климова Е. Я. Языковое портфолио в системе непрерывной самоподготовки будущих учителей к языковой коммуникативной профессиональной деятельности.

Автор считает креативность студентов определяющей личностной характеристикой, которая формируется с помощью системы традиционных и инновационных методов обучения. В статье предлагается дефиниция термина "метод обучения украинскому языку в вузе". Среди оптимальных методов формирования украиноязычной креативной личности будущего педагога особое место отводится языковому портфолио развития, которое объединяет различные виды деятельности студентов в среде обучения и ориентирует их на дальнейшее языковое самосовершенствование.

Klymova K. Ya. The Language Portfolio in the System of Continuous Independent Preparation of Prospective Students to the Language Communicative Professional Activity.

The author considers the students' creativity as a distinguishing personal characteristic, which is formed by means of traditional and innovative methods of teaching. The article suggests the definition of the term "method of teaching the Ukrainian language in the higher education establishment". Among the optimal methods of forming a future teacher's Ukrainian speaking creative personality the decisive is the language development portfolio, which unites different types of students' activity in the sphere of learning and also directs them for the further language self-perfection.